

Jerzy Hryniewiecki 1908-1989

Jerzy Hryniewiecki urodził się w 1908 roku w Dorpacie, dziś zwanym Tartu, drugim co do wielkości mieście Estonii, należącym wówczas do Imperium Rosyjskiego. Ojciec Jerzego, Bolesław, botanik i nauczyciel akademicki, trafił do Dorpatu po amnestii, zwolniony w 1896 roku ze zsyłki w głąb Rosji, dokąd skazany był za udział w patriotycznych demonstracjach. Rodzina Hryniewieckich wróciła do Polski w 1919 roku, gdy Jerzy miał 11 lat. Bolesław Hryniewiecki został wtedy szefem Zakładu Systematyki i Geografii Roślin na Uniwersytecie Warszawskim, a także dyrektorem Ogrodu Botanicznego w Alejach Ujazdowskich, którym kierował aż do 1960 roku.

Jerzy Hryniewiecki w 1926 roku zdał maturę w prestiżowym Liceum im. Stefana Batorego, w klasie matematyczno-przyrodniczej. Jako nastolatek czynnie działał w harcerstwie, miał też wielki talent do nauki języków obcych: znał rosyjski, angielski, włoski i niemiecki. Ta umiejętność przydała mu się podczas licznych podróży zagranicznych w czasie studiów. Lata 1926–1931 to studia na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, jednym z najważniejszych wtedy ośrodków kształtowania nowoczesnej polskiej architektury. Jerzy Hryniewiecki brał udział w seminariach profesorów: Mariana Lalewicza i Rudolfa Świerczyńskiego.

W roku 1937 wstępuje w związek małżeński z Aliną Marią Stanisławską, także architektką.

W latach 30. Jerzy Hryniewiecki odbył roczną służbę wojskową – tzw. podchorążówkę, po ukończeniu której uzyskał nominację na stopień podporucznika w korpusie oficerów rezerwy artylerii. Został zmobilizowany w 1939 i stacjonował na Pomorzu, w Borach Tucholskich, gdzie pełnił funkcję oficera zwiadowczego baterii motorowej artylerii przeciwlotniczej nr 27. Miejscem ostatnich walk była Warszawa. W jej obronie walczył w baterii półstałej artylerii przeciwlotniczej nr 103, odznaczony przed kapitulacją Krzyżem Walecznych. Tuż po kapitulacji Warszawy we wrześniu 1939 roku trafił pierwotnie do obozu jenieckiego w Spitall, a w maju 1940 r. do Oflagu IIC Woldenberg gdzie spędził całą wojnę.

Trafili tam także Jego Koledzy po fachu m.in. Stanisław Brukalski, Jan Bogusławski, Wacław Kłyszewski; architekci wspólnie projektowali, debatowali, uczyli się, mimo warunków zniewolenia starali się ciągle rozwijać i jednocześnie swoją pasją зараżać innych.

Właśnie dzięki takim pasjom, jedną z pierwszych i bodaj najbardziej powszechną działalnością stała się plastyka, dająca wszystkim, niekoniecznie profesjonalistom, możliwość uczestniczenia w powstawaniu dzieł sztuki, twórcom świadomość potrzeby tworzenia, a jednym i drugim piękne przeżycia. Warto tu przytoczyć słowa Jerzego Hryniewieckiego – przewodniczącego Koła Plastyków: *„Była to sztuka jak najbardziej czysta a jednocześnie jak najbardziej „użytkowa”. Sztuka paradoksów, metafor i przenośni. Jak najbardziej abstrakcyjna w swoim realizmie i jak najbardziej realistyczna w swojej abstrakcji”*.

Kolejne obszary działania Jerzego to „wieczory barakowe” ożywiane różnymi imprezami czy to gawędami czy też koncertami. Jerzy, obok Stanisława Strugarka należał do szczególnie cenionych gawędziarzy, czy także i działalność edukacyjną gdzie znalazł się w grupie kilkunastu

oficerów wykładających na kursach i studiach WKN, wśród których wymienić należy m.in.: Jana Bogusławskiego, Stefana Flukowskiego, Jerzego Młodziejowskiego, Zygmunta Pazdę. Wraz z Antonim Paprockim był autorem trzyaktowej sztuki teatralnej, oceniającej i komentującej okres międzywojenny pt. „Testament” wystawionej po raz pierwszy 20 listopada 1941 r. Główne role były obsadzone przez Sławomira Lindnera, Stanisława Strugarka, Kazimierza Rudzkiego.

Zaraz po zakończeniu II wojny światowej i wyzwoleniu Jerzy Hryniewiecki rozpoczął pracę jako wykładowca na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej; w latach 1948–1954 uczył także na Wydziale Architektury Szkoły Inżynierskiej w Szczecinie. Jak większość warszawskich architektów w tamtym czasie współpracował z Biurem Odbudowy Stolicy. Dla BOS i Muzeum Narodowego w Warszawie zaprojektował w 1945 roku scenografię wystawy "Warszawa oskarża", której pomysłodawcą i kuratorem był Stanisław Lorentz. W 1948 roku we Wrocławiu w Hali Stulecia (wtedy zwanej Ludową) i na otaczających ją terenach ekspozycyjnych prezentowana była monumentalna, propagandowa Wystawa Ziem Odzyskanych, mająca udowodnić polskość i wykazać wysoką wartość ziem włączonych do granic kraju po II wojnie światowej. Jerzy Hryniewiecki był jej naczelnym architektem.

W dorobku Jerzego Hryniewieckiego jako architekta, autora, czy współautora znalazły się takie obiekty jak m.in.: gmach Najwyższej Izby Kontroli przy ul. Marszałkowskiej (dziś to Sąd Rejonowy m. st. Warszawy) czy budynek Ministerstwa Obrony Narodowej przy ul. Chałubińskiego, Dworzec Centralny, siedziba Narodowego Banku Polskiego, Stadion X-lecia w Warszawie, hala widowiskowa tzw. Spodek w Katowicach.

fot. arch. Lech Zielaskowski

fot. Zbyszko Siemaszko

fot. Wiesław Prażuch

Dla architektów wielkim wyzwaniem tamtych czasów było promowanie w polskiej architekturze socrealizmu. Jerzy Hryniewiecki był tego wielkim przeciwnikiem, jednak nie chciał zrezygnować z pracy zawodowej. Trafił do Warszawskiego Biura Projektów Budownictwa Przemysłowego. W przypadku rządzących się swoimi prawami obiektów industrialnych nie wymagano stosowania reguł architektury "socja-

listycznej w treści, narodowej w formie". Tam pracował w zespołach projektujących m.in. rozbudowę zakładów "H. Cegielski" w Poznaniu czy budowę Fabryki Samochodów Osobowych na Żeraniu w Warszawie i Samochodów Ciężarowych w Lublinie.

W latach socrealizmu Hryniewiecki prowadził wykłady z historii architektury (w tym antycznej), projektował wystawy, pisał artykuły m.in. na temat związków architektury i natury – być może za sprawą ojca-botanika miał większą niż inni świadomość relacji między krajobrazem naturalnym a zurbanizowanym, rozumiał konieczność współistnienia, a nie dominacji człowieka nad przyrodą. Mawiał: „człowiek nie może żyć dobrze tam, gdzie źle żyje drzewo lub inna roślina”

W 1955 roku Jerzy Hryniewiecki został profesorem macierzystej uczelni; przez dwie kadencje, od 1957 do 1965 roku był bezpartyjnym posłem (nigdy nie należał do PZPR), w parlamencie szefował Komisji Budownictwa i Gospodarki Komunalnej. W latach 1957–1961 był także prezesem Stowarzyszenia Architektów Polskich. Zajmował się popularyzacją i krytyką architektury, publikował teksty w branżowych i masowych mediach, był konsultantem i autorytetem, którego zdanie i opinia miały ogromne znaczenie. Łączył pracę wykładowcy (także wizytującego inne, nie tylko polskie uczelnie), polityka i działacza z pracą projektową. Został uhonorowany wieloma państwowymi odznaczeniami, zaś w 1977 roku otrzymał przyznawaną za całokształt dorobku Honorową Nagrodę SARP, trzy lata później – doktorat honoris causa Politechniki Krakowskiej.

Zmarł w Warszawie 28 sierpnia 1989 roku, pochowany w grobie rodzinnym na cmentarzu Powązkowskim.

*Opracował Andrzej Pazda, Wiceprezes Stowarzyszenia Woldenberczyków
na podstawie dostępnej literatury, a w tym:
Culture.pl, Anna Cymer 2024,
„Oflag IIC – to brzmi jak tajemnica” wyd. drugie, Falenty 2021.
Oflag IIC, Wspomnienia Jeńców, Warszawa 1984*

Poznań, 7 października 2024